

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Lenarduzzi, C.M.

Citation

Lenarduzzi, C. M. (2018, October 25). *Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/66483> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lenarduzzi, C.M.

Title: Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Issue Date: 2018-10-25

Katholiek in de Republiek
Subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570-1750

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus Prof.mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 25 oktober 2018
klokke 13.45 uur

door

Carolina Maria Lenarduzzi
Geboren op 12 juli 1960
te Soest

Promotor

Prof. dr. J.S. Pollmann (Universiteit Leiden)

Promotiecomissie

Prof. dr. M.P.A. de Baar (Universiteit Leiden)

Prof. dr. W.Th.M. Frijhoff (Vrije Universiteit)

Prof. dr. G.H. Janssen (Universiteit van Amsterdam)

Dr. J.W. Spaans (Universiteit Utrecht)

Inhoudsopgave

Voorwoord		iv
Inleiding		1
<i>Deel I</i>	<i>Van cultuur tot subcultuur</i>	40
Hoofdstuk 1	Van cultuur naar subcultuur. <i>De grenzen van de katholieke speelruimte in theorie en praktijk</i>	42
Hoofdstuk 2	Het spoor terug. <i>De glippers van 1572</i>	78
Hoofdstuk 3	Katholieke herinneringsculturen	122
<i>Deel II</i>	<i>Katholieke habitus</i>	173
Hoofdstuk 4	Materiële cultuur en katholieke habitus	175
Hoofdstuk 5	Van ‘de soeticheit vande sang’. <i>Soundscapes als katholieke marker</i>	249
<i>Deel III</i>	<i>Dynamiek</i>	285
Hoofdstuk 6	Katholieken in de Generaliteitslanden. <i>Een ander slag?</i>	287
Hoofdstuk 7	Bekering en Broedertwist. <i>Van zielenvisserij in gereformeerde wateren tot ‘scheurziek rot’ in eigen huis</i>	347
Epiloog en conclusies		405
Appendix		433
Archieven, bronnen en bibliografie		442
Afbeeldingen		491
Summary		591
Curriculum vitae		597

Voorwoord

Aan de voltooiing van dit proefschrift ging een ‘long and winding road’ vooraf. Enthousiast, en zonder idee over de obstakels die mij te wachten stonden, ben ik zes jaar geleden aan deze weg begonnen. Ik begreep niet veel van mensen uit mijn omgeving die mij voorhielden hoe zwaar en stressvol een promotietraject zou zijn. Inmiddels begrijp ik hen beter. Er waren tijden dat ik mij afvroeg of ik deze klus ooit zou klaren. Voor een buitenpromovenda is het promotieonderzoek misschien nog wel extra intensief. Een vanzelfsprekend professioneel netwerk ontbreekt, waardoor er minder makkelijk gelegenheid is om van gedachten te wisselen, bevindingen te toetsen of te overleggen over bronnen die niet duidelijk zijn. Dat ik desondanks mijn proefschrift tot een goed einde heb weten te brengen, is te danken aan een aantal ‘steunpilaren’ die mij de afgelopen jaren met raad en daad hebben bijgestaan. Dat geldt in de eerste plaats voor mijn promotor Judith Pollmann. Haar belangstelling, steun en vertrouwen waren onontbeerlijk voor het halen van de eindstreep. Op cruciale momenten heeft zij mij in de goede richting gestuurd met inspirerende ideeën en waardevolle adviezen. Ik had mij geen betere promotor kunnen wensen. Geert Janssen heeft mij in de eerste fase van mijn proefschrift in enkele stimulerende gesprekken aangemoedigd om dit werk ter hand te nemen. Zijn eigen materiaal en onderzoeksresultaten heeft hij daarbij op gulle wijze met mij gedeeld. In een later stadium heeft Willem Frijhoff mij eveneens het vertrouwen gegeven dat ik op de goede weg zat. Mede-promovenda Erica Boersma was zes jaar lang bereid een luisterend oor te lenen. Zij was een onmisbaar klankbord. In de eindfase heeft zij bovendien het hele manuscript kritisch gelezen en van opbouwend commentaar voorzien. Mijn andere mede-promovendi Carolien Boender, David de Boer, Silvia Gaiga, Thérèse Peeters en Cees Reyner ben ik dank verschuldigd voor de prikkelende discussies die we hebben gevoerd over delen van mijn proefschrift. Hun opmerkingen brachten mij vaak tot nieuwe inzichten. Matthieu Wagemaker dank ik voor het materiaal dat hij mij aanleverde voor het hoofdstuk over katholieke *soundscapes*. Bijzondere dank gaat natuurlijk uit naar mijn ‘thuisfront’. Steven, Françoise en Charlotte hebben mij niet alleen alle ruimte en tijd gegund om dit boek te schrijven, maar mij met de nodige peptalks ook over menig dood punt heen geholpen. Hun vertrouwen, enthousiasme en geduld waren bepalend voor de totstandkoming van dit boek, dat ik dan ook aan hen opdraag.

